

ERZURUMLU OSMAN SİRÂCEDDİN VE MEVLİD-İ ŞERİFİ

Araş. Gör. Ramazan EKİNCİ

Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖZET

İslâmî Türk edebiyatı türlerinden mevlid; Hz. Peygamber'in, başta doğumu olmak üzere hayatının çeşitli safhalarını övgüyle anlatan eserlerdir. Süleyman Çelebi'nin kaleme aldığı Vesiletü'n-necât'in tesiriyle şairlerimiz; hem bazı dinî hassasiyetleri hem de Hz. Peygamber'e duydukları saygı, sevgi ve bağlılığı ifade etmek için bu türde eserler yazmışlardır. Türün müstakil bir şekilde ortaya çıktığı XV. asırdan günümüze kadar onlarca mevlid kaleme alınmıştır. Bunlardan birisi de XIX. yüzyılda yaşayan Erzurumlu Osman Sirâceddin'in Mevlid- Şerifi'dir. Bu yazımızda adı geçen şairin, hayatı ve eserleri üzerinde durulacak, mevlidinin transkripsiyonlu metni verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mevlid, 19. yüzyıl, Erzurumlu Osman Sirâceddin

OSMAN SİRÂCEDDİN FROM ERZURUM AND HIS MEVLİD-İ ŞERİF

ABSTRACT

Mevlid which is one of the kinds of Islamic Turkish literature are works praising the various phases of life of Hz. Muhammed, especially to birth of him. With the effect of Vesiletü'n-necât that is written by Suleyman Çelebi, our poets wrote the works of this kind to express as well as some of the religious sensitivities and their respect, fondness and commitment for Hz. Muhammed. The many mevlids have been written from XV. century until now. One of these mevlids is Mevlid-i Şerif of Osman Sirâceddin, who lived in XIX. century, from Erzurum. In this paper, we give life and works of mentioned poet, and transcriptional text at the same time.

Keywords: Mevlid, 19. century, Osman Sirâceddin from Erzurum.

Giriş

Arapça bir kelime olan “doğma, doğum yeri, doğum zamanı” mânâlarına gelen mevlid, İslâmî Türk edebiyatının en sevilen türlerindedir. Edebî bir terim olarak ise, Hz. Muhammed'in özellikle doğumu başta olmak üzere, hayatının çeşitli safhalarından (peygamberliği, miracı, diğer mucizeleri ve vefatı) kısaca bahseden, çoğunlukla manzum olan ve mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan eserlerin genel adıdır.

Türk edebiyatında kaleme alınan ilk mevlid metni hakkında farklı görüşler bulunmasına rağmen, Süleyman Çelebi'nin H. 812'de (M.1409)

yazdığı *Vesiletü'n-necât* adlı mesnevinin ilk mevlid olduğu görüşü yaygın bir şekilde kabul görmektedir. (Aksoy, 2007, 324) Ancak mevlid türü hususunda yapılan son çalışmada, Ahmedî'nin *İskendernâme*'sinde bulunan mevlid kısmı, *Vesiletü'n-necât*'tan iki yıl evvel kaleme alındığından türün ilk müstakil örneği olarak sayılabilmektedir. (Köksal, 2010, 254) Hz. Muhammed'in diğer peygamberlerden üstün olduğunu ispat etmek üzere telif edilen *Vesiletü'n-necât*, Türk milletinin gönlünde çok hususî bir yere sahiptir. Süleyman Çelebi'nin bu mesnevisi, Türk edebiyatında mevlid türünün sevilmesine, yaygınlaşmasına önemli katkılar sağlamıştır. Birçok yazma ve matbu nüshası bulunan bu mevlid; Arapça, Çerkesçe, Rumca, Kürtçe, Almanca, İngilizce, Boşnakça gibi dillere de tercüme edilmiştir. (Okıç, 1975, 17-78)

Süleyman Çelebi'den günümüze kadar onlarca mevlid kaleme alınmıştır.¹ Bu türde eser veren şairler, Süleyman Çelebi'nin tesirinde kalmışlar, metnini onunkinden ilham alarak vücuda getirmişlerdir. (Timurtaş, 2005, X-XI) Şairlerimiz her ne kadar önlerinde aşılması imkânsız denebilecek kadar eşsiz bir örnek bulunsa da hem dinî hassasiyetleri hem de Hz. Peygamber'e duydukları saygı, sevgi ve bağlılığın bir ifadesi olarak amel defterlerinin kıyamete dek açık kalmasını sağlamak ve ahirette Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmak ümidiyle mevlid yazmışlardır. (Ceyhan, 2000, 90)² Bu şairlerden birisi de Erzurumlu Osman Sirâceddin'dir. Osman Sirâceddin'in mevlidinden ilk bahseden kişi Bursalı Mehmed Tahir'dir. (Bursalı Mehmed Tahir, 1333, 222 dipnotta) Daha sonraki yıllarda mevlidler konusunda çalışma yapan araştırmacılar da Osman Sirâceddin ve mevlidini zikrederler.(Mazıoğlu, 1974, 62; Pekolcay, 2000, 207; Günşen, 2006, 97; Köksal, 2010, 281; Köksal, 2011, 69) Gerek eserin yazım

¹ Bu hususta birçok araştırmacı çalışmalar yapmıştır, bkz.

Neclâ Pekolcay, *Türkçe Mevlid Metinleri*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1950;

Agâh Sırrı Levend, "Dinî Edebiyatımızın Başlıca ürünleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1972, 1989, s.35-80;

Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler" *Türkoloji Dergisi*, C. IV, S.I, 1974, s. 31-63;

Neclâ Pekolcay, *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, Eylül 2000, s. 205-208;

Aksoy, agm, s. 323-332;

Ahmet Günşen, "Türk Edebiyatında Mevlit Geleneği", *Yedi İklim*, Mayıs 2006, s.95-97;

M. Fatih Köksal, "Yeni Mevlid Metinleri ve Mevlidlerle İlgili Mevcut Malumata Dair Tashihler", *Türklük Bilgisi Araştırmaları* 34 / II (2010), s. 253-285;

M. Fatih Köksal, *Mevlid-Nâme*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2011, s.58-82.

² Ayrıca bazı mevlidlerin yazılma sebepleri için bkz . Alim Yıldız, "Edebiyatımızda Mevlid ve Bazı Mevlidlerin Yazılış Sebepleri", *Somuncu Baba*, Nisan 2006, Sayı: 66, s. 34-37.

tarihi gerek şairin hayatı hakkında söz konusu araştırmacılar herhangi bir bilgi vermemektedir.³

Erzurum Şairlerinden Biri: Osman Sirâceddin ve Bazı Şiirleri

Tezkirelerde, biyografik kaynaklarda, edebiyat tarihlerinde ve ansiklopedik eserlerde şairin hâl tercümesiyle ilgili herhangi bir malumat bulunmamaktadır. Ulaşabildiğimiz kaynaklar arasında Osman Sirâceddin hakkında bilgi veren tek eser, Ziyâeddin Fahri'nin (1901-1974) 1927'de kaleme aldığı *Erzurum Şâirleri*'dir. (Ziyâeddin Fahri, 1927, 104-107) Ayrıca Hasan Ali Kasır, *Erzurum Şairleri* adlı eserinde Ziyâeddin Fahri'nin Sirâceddin hakkındaki değerlendirmelerine yer vermiştir.(Kasır, 1999, 78-81)

Doğum ve ölüm tarihi bilinmeyen şairin asıl adı Osman Sirâceddin'dir. Şiirlerinde "Sirâcî" mahlasını kullanmıştır. Ziyâeddin Fahri'nin bildirdiğine göre; Osman Sirâceddin, Sultan Abdülmecid zamanında yaşamış ve ona hangi vesileyle yazıldığı bildirilmeyen bir tarih düşürmüştür. Sultan Abdülmecid'in saltanat yılları (1839-1861) göz önünde bulundurulduğunda, Osman Sirâceddin'in 19. asrın ortalarında yaşadığı düşünülebilir. Sirâcî'nin Erzurum medreselerinde müderrislik ve Lala Paşa Camii'nde kürsü şeyhliği yapan ve daha çok "Şaşı Hoca" namıyla bilinen Mustafa Zeynüddin Efendi'nin 1304'te (1886-1887) vefatına bir mersiye yazdığı bilgisini dikkate aldığımızda, şairin söz konusu yıldan sonra öldüğü sonucuna varılabilir. Ayrıca Ziyâeddin Fahri'ye göre Sirâcî, şiirlerini bir araya topladığı eserini kendisi bastırmıştır. Eserin basım yılı 1305 (1887-1888) olduğuna göre şairin en erken vefat tarihi 1888 olmalıdır.

Ziyâeddin Fahri'nin bildirdiğine göre Sirâcî, klâsik tarzda yazılmış şiirlerini *Mecmûa-ı Hayâl-bâl* isimli bir mecmuada toplamıştır.⁴ Kitabın başında iki lugat vardır. Sonra elifbâ sırasıyla gazelleri kaydedilmiştir. Ziyâeddin Fahri bu eseri, Erzurum Vilâyet Tahrirat Başkâtibi Muhtar Bey'in hususî

³ Sadece F. Köksal, eseri XIX. asırda kaleme alınan mevlidler kategorisine dahil etmiştir. Diğer araştırmacılar herhangi bir tarih belirtmezler. bkz. Köksal, agm., s.271.

⁴ Kütüphane kataloglarında yaptığımız taramalarda bu esere maalesef ulaşamadık. Şairin *Hayâl-bâl* isimli dinî şiirlerini ihtivâ eden bir eserinin iki nüshasını tespit ettik. Ankara Milli Kütüphane EHT 1969 A 74 numarada kayıtlı olan ilk metin, 47 sayfadan müteşekkil harekeli bir nüshadır. Eser 1305 (1887-1888) tarihinde İstanbul'da Mahmud Bey Matbaası'nda basılmıştır. Dinî şiirlerin bulunduğu bu nüshada, 1-13. sayfalar arasında makale konusu edindiğimiz mevlid, 14-16 arasında bir münacat, iki naat, 16-19 arasında *Duâ-i Şerîf* adlı mensur bir Türkçe dua bulunmaktadır. 20-47. sayfalar arasında 399 beyitlik bir miraciyye vardır. İkinci nüsha ise Ankara Milli Kütüphane EHT 1969 A 450 numarada kayıtlı eksik bir metindir. Basım yeri ve tarihi ilk nüshayla aynı olan bu metnin tamamı 47 sayfa olup ilk 31 sayfası mevcut değildir. Eserde, ilk nüshada bahsedilen miraciyyenin bir kısmı sayfa numaraları karışık vaziyette bulunmaktadır. Kanaatimize göre Ziyâeddin Fahri'nin, Erzurum Vilâyet Tahrirat Başkâtibi Muhtar Bey'in hususî kütüphanesinde görüp incelediğini bildirdiği metin lâ-dinî şiirlerini içermektedir. Muhtemelen şair, dinî şiirlerini *Hayâl-bâl*, lâ-dinî şiirlerini ise *Mecmûa-ı Hayâl-bâl* ismi altında bastırmıştır.

kütüphanesinde görüp incelemiştir. 1305'te (1887-1888) İstanbul'da basılan kitap 58 sayfadan ibarettir. Ziyâeddin Fahri, Sirâcî'nin şiirleri hakkında şu değerlendirmeleri yapar:

“Gazellerinde erotik bir eda görülüyor. “Kadeh” redifli gazeline bakınız:

Yine bir lebleri gül güldü dedi al kadeh
Âl ile aldı benim hâlimi bir al kadeh

Dedi bak zevk-ı ruh-ı alıma bir eyle kıyâs
Edemez âşık-ı dîrîne ihmâl kadeh

Ey Sirâcî mey ü mahbûb işini terk edemem
Bahş eder hâtır-ı gam-gînime hoş-hâl kadeh (...)

Klâsik şairlerimiz içinde başlı başına bir zümre olan zâhid şairlere karşı muhâlif bir tavır alan mutasavvıf şâirler içinde Sirâcî de bulunmaktadır. Vâize şöyle hitâb ediyor:

Yakma dilimi nâra âzâr ile ey vâiz
İncitme müselmânı inzâr ile ey vâiz

Sabr etmek ile nâsı hep nâra düşürdün sen
Cennet yolunu tutdun bu kâr ile ey vâiz (...)
Gazellerinin içinde samîmî olan pek azdır. Bir gazelinden aldığımız şu beyitlerde bir samimiyyet şemmesi hissedilebilir:

Ey sanem âhû gözün karesi kare ağ ağ
O kara zülfe yakışmış ne güzel lâle yanağ

Ne kadar yansa Sirâcî geceler şem' gibi
Yine encâm olur sâye-i lutfunda çerâğ
Hemşehrîsi Ziyâ Paşa'dan alınmış bazı te'sirleri gösteren felsefî bir şiirini bilhassa kaydetmek isteriz:

Âlemde o kimdir diyecek derd-i serim yok
Ger var der isen söyleme andan haberim yok

İyilik kötülük ortada zâhirde dururken
Elde edemem hiç birini sîm ü zerim yok (...)
Erzurum'dan uzun zaman ayrı kalan şâir Sirâcî, hislerini mısralarda toplamıştır:

Her zamân âh eyleyip dilden vatan yâd eylerim
Yâd eyleyip yârân-ı mey-nûşânı feryâd eylerim

Fikre geldikçe vatan meh-rûları her subh u şâm
Bâl-i mahzûnumda bir gam-hâne bünyâd eylerim (...)

(...) şiirlerinin bir yerinde klâsik çenberden kurtulduğu, halk şiir ve lisânına yaklaştığı görülmektedir:

Hele kendine delikanlısı uyacak evvelâ diyecek mi var

O buna gülüşü bu ona öpüşü verecek safâsı alır beni (...)

(...) Mecîd devrinde İstanbul'da bulunmuş olmasına rağmen mevzuunda bir yenilik yoktur. Eski edebiyatın enkâzı üzerine bir binâ kurmaya çalışmış şâir manzarası göstermektedir.” (Ziyâeddin Fahri, 1927, 104-107) Ziyâeddin Fahri, Sirâcî'nin mevlidi hakkında herhangi bir bilgi vermez, muhtemelen eserden haberdar değildir. Ayrıca onun *Erzurum Şâirleri* adlı eserini kaleme aldığı yıllar klâsik Türk edebiyatıyla ilgili olumsuz görüşlerin hâkim olduğu bir dönemdir. Ziyâeddin Fahri'nin değerlendirmelerinde kısmen de olsa menfilik sezilmektedir. Şairin “gazellerinde erotik bir edâ görülüyor” düşüncesini ispat etmek üzere örnek verdiği gazel çok da şühâne tavırlar içermez. Divân şiirinin umûmî dünyası içinde değerlendirildiğinde, birçok divan şairinin şiirlerinde görülen âşıkâne imgelerin bulunduğu bir gazeldir.

Mevlid-i Şerîf

Mevlidin ulaşabildiğimiz ilk nüshası, Beyazıt Devlet Kütüphanesi Yazmalar bölümü 5307/2 numarada kayıtlı matbu bir nüshadır. Adı geçen kütüphanede aynı bölümde 5307/1 numarada kayıtlı Diyarbakırlı Re'fet'in *Mevlidi*'nin (Ekinci, 2011, 187-220) bulunduğu taş basması nüshanın içine sehven konmuş olan bu metin, on iki sayfadan ibarettir. Eser, İstanbul'da Bâb-ı Âli civarında Ebu's-Su'ûd Caddesi 72 numarada bulunan Mahmûd Bey Matbaası'nda 1305 (1887-1888) yılında basılmıştır. Bu mevlid ve sonunda bulunan biri münacat ikisi naat olan üç şiir ayrı basımdır. Karşılaştırmalı metinde söz konusu eser, B nüshası olarak gösterilmiştir. İkinci nüsha ise şairin *Hayâl-bâl* adlı eserinin 1-16. sayfaları arasında bulunan harekeli metindir. Transkribe edilen metinde M nüshası olarak gösterilmiştir.

a)Şekil Hususiyetleri

Eser, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Tamamı 162 beyit olan mevlid, aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün”, mevlidin devamında bulunan 12 beyitlik münâcât ise “mefûlü mefâilün feûlün” kalıbıyla yazılmıştır. Ayrıca mevlidin sonunda gazel nazım şekliyle kaleme alınmış iki naat bulunmaktadır. Bunlardan ilki beş beyit olup aruzun “mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün”, dokuz beyti hâvî ikinci naat ise “fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla yazılmıştır. Mevlidin sonunda bulunan münâcât ve naatlar, eserin ayrı basım olan nüshasında da mevcut olduğu için eserin bir bölümü gibi mütalâa edilebilir.

Sirâcî, mevlidinin yazım tarihine ilişkin herhangi bir bilgi vermemektedir. Ayrıca eserde sebep-i telif bölümü bulunmamaktadır.

Sirâcî, mevlidini yedi bölüme ayırmış ve her kısmı Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-necât*'ındaki

Ger dilersiz bulasız oddan necât

Aşk ile şevk ile idün es-salât (Timurtaş, 2005, 104)

tekrar beyitlerinin tesiriyle yazıldığını düşündüğümüz:

İster isen bulasın bâkî hayât

Ey gözüm ol nûr-ı ‘ayna kıl salât

beyti ve Arapça bir dua olan *Allâhümme şalli ve sellim ve bârik ‘alâ seyyidînâ Muḥammedin nûri’l-hüdâ ve ‘alâ âlihî ve şahbihî ‘adede kemâlillâhi ve kemâ yelîku bi-kemâlihi ve ‘adede in‘âmillâhi’l-Kerîm ve ef‘âlihî*⁵ ile bitirmektedir.

Sirâcî mevlidinde daha çok Arapça ve Farsça kelimelerden oluşan kafiyelelere yer vermiştir:⁶

“Hem şalât-ı bî-‘aded olsun müdâm

Ol resûle kim odur ḥayru’l-enâm” (2)

“Vaşfını yazmakta gel çekme elem

‘Âciz ü nâkış ḳalursîñ ey ḳalem” (19)

Türkçe kelimeler, genellikle Arapça ve Farsça kelimelerle kafiyeleli şekilde kullanılmıştır:

“Kâseler câmlar ṭolu şîr bal ile

Siz gidiñ ol ḥâneye ḥoş ḥâl ile” (119)

“Şaç Amîne rûyına ḥoş-bûları

Ṭâyeler üstünde dök gül şuları” (123)

Türkçe kelimelerle yapılmış kafiye sadece birkaç beyitte bulunmaktadır:

“Güş-dâr ol ey ‘azîz benden yaña

Gör nice taḳrîr idem senden yaña” (49)

“Buyurur kim cennet ü Rıdvaña git

‘Ûd ü ‘anber deste güller ḥâzır it” (118)

Eserde zengin ve tam kafiyeleler çok sık kullanılırken, yarım kafiyeleler daha az bulunmaktadır. Kısmen de olsa cinaslı kafiyelelere ve iç kafiyeleli beyitlere rastlanır. Sirâcî, mevlidinde gerek ahengi sağlamak, gerek kafiyeleli zenginleştirmek amacıyla birçok yerde redife yer verir:

“Anı inkâr eyleyen maḳhûr olur

Ḥaḳḳı tevḥîd eyleyen mesrûr olur” (96)

⁵ “Allahım! Hidayetin nûru olan efendimiz Muhammed (Mustafa) (sav) üzerine, onun ailesine ve arkadaşlarına senin kemâlinin adedince ve kemâline layık olduğu gibi kerîm olan Allah’ın nimetlerinin ve fiillerinin sayısınca salât ve selâm et, mübarek kıl.”

⁶ Örnek verilen beyitlerin sonlarındaki numaralar, o beyit(ler)in mevlidde kaçınıcı beyit olduğunu göstermektedir.

“Bir taraf Rūhu’l-Emīn āh eylesün
Kudsiyān ervāhīñ āgāh eylesün” (122)

“Bilmem ne revā saña bahā ne
Sen eyle qabūl bī-bahāne” (Münâcât 9)

Şair, mevlidinin bazı bölümlerinde asonans ve aliterasyonlara müracaat ederek eserine müzikal bir değer katmıştır. Meselâ şu beyitlerde “d” ve “l” aliterasyonları ile “e” asonansları bulunmaktadır:

“Ol ki zāt-ı hâzrete dāmād olur
Şübhesiz dād ehline imdād olur” (7)

“Söyleşürken böyle bülbüller gibi
Güldiler açıldılar güller gibi” (142)

“Hem odır her derde dermān eyleyen
Hem odır her bendeyi hān eyleyen” (60)

“Kimi destinden tūtup der ey güher
Biz seniñle hem-demiz etme keder” (135)

“Ayrıca kimi mevlid metinlerinde anaför adını alan kelime ve kelime grubu yinelemeleriyle ahenk üst düzeye ulaşmakta, bu yolla bir anlamda söz musıkîye dönüşmektedir.” (Eroğlu, 2010, 119) Sirâci’nin Mevlid’indeki şu beyitler buna örnektir:

“Hem odır her dü cihānda ser-firāz
Hem odır cümle için şāhib-niyāz

Hem odır aşq ehliniñ sermāyesi
Hem odır kim nüh felekdir t̄āyesi

Hem odır anıñ için itdiñ hūrūc
Hem odır her qadr ile şāhib-‘urūc

Hem odır her derde dermān eyleyen
Hem odır her bendeyi hān eyleyen

Hem odır şāhinşeh-i arz-ı Hicāz
Sen de ol hāke düşünce qıl niyāz” (57-61)

“Hem işitdim şöyle kim söyler Mucīb
Merhabā ey sevgili ra‘nā ḥabīb

Merhabā ey qadr-i bālā merhabā
Şeh-nişin-i qasr-ı a‘lā merhabā

Merhabā ey ümmeti ez‘af şehā
Merhabā ey hürmeti ez‘af şehā

Merhabā ey mecma‘-ı cemde nebī
Merhabā ey re‘y ü hükümün ağlebi

Merhabā ey ‘unf ile şāhib-ı hitāb
Merhabā sāyeñde ümmet kām-yāb

Ey kitābı tālibe muhkem sened
Maḫlabıñ benden alur bī-müstened

Merhabā ey kıble-i ‘uşşāḳ-ı mā
Merhabā āyine-i ‘ālem-nümā

Merhabā bilmem anı bilmez seni
Merhabā ifşā kılan ḫalka beni

Merhabā nūr-ı Sirācī merhabā
Merhabā minhāc-ı nācī merhabā

Merhabā ‘aşkıñladır bu kā’ināt
Merhabā mehd-i sa‘adet üzre yat” (153-162)

b) Muhteva Özellikleri

Sirācī, mevlidini klâsik tertip hususiyetlerini gözönünde bulundurarak kaleme almıştır. Şair besmelenin ardından Allah’a hamd ve senalarda bulunur:

“Ḥamd ola ol zāt-ı Ḥaḳḳa ibtidā
Kim aniñ icādına yoḳ intihā” (1)

Hamdele bölümünden sonra salve kısmı gelmektedir. Sirācī, burada insanların hayırlısı Hz. Peygamber’e, onun ailesine ve sahabelerine salāt ve selam eder:

“Hem şalāt-ı bī-‘aded olsun müdām
Ol resüle kim odur ḫayru’l-enām

Āline aşḫābına fi’l-cümle hem
Ḳıl maḫabbetle şalātı çekme ğam” (2-3)

Mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan eserlerin genelinde bulunduğu üzere mevlidde de Hulefâ-yı Râşidîn’in övgüsünü ihtiva eden “medh-i çehâr

yâr-ı güzîn” bölümü bulunmaktadır.⁷ İlk olarak, doğruluğu ve sadakatinden ötürü “Siddîk” ve Hz. Peygamber’in Mekke’den Medine’ye hicreti esnasında, onunla beraber bir mağarada saklanmalarından ötürü “mağara arkadaşı” mânâsındaki “yâr-ı gâr” unvanıyla vasıflanmış Hz. Ebû Bekir’e yer verilir:

“Bâ-ıhuşûş ol yâr-i gâr u pîr-i çâr
Şıdık ile olmuş cihânda nâm-dâr” (4)

Ardından Hulefâ-yı Râşidîn’in ikincisi olan, adaleti ile meşhur Hz. Ömer zikredilir:

“Adl ile seyf-i nebîyy-i ser-be-ser
Koymuş fark-ı ehl-i buhlâna ‘Ömer” (5)

Halifelerin üçüncüsü olan Hz. Osman’dan bahsedilir. Kur’ân-ı Kerîm, onun hilâfeti zamanında çoğaltılarak önemli şehir merkezlerine gönderilmiş, bundan dolayı kendisine “nâşirü’l-Kur’ân” denilmiştir. Ayrıca Hz. Osman, hâyâ sahibi olmasıyla da meşhurdur. Sirâcî bunlara vurgu yapar:

“Nâzım-ı Kur’ân ‘Oşmân-ı zî-hayâ
Nazm-ı pâkinden gelür rûha şafâ” (6)

Hz. Peygamber’in amcasının oğlu ve damadı olan, aynı zamanda da dört halifenin sonuncusu Hz. Ali’nin yiğitliğine vurgu yapılır; iyilik edenlerin imdadına yetiştiği söylenir:

“Ol ki zât-ı hazrete dâmâd olur
Şübhesiz dâd ehline imdâd olur” (7)

Dört halifenin sıfatları zikredildikten sonra onlara hürmet göstermek gerektiği bildirilir:

“Bunlara ayruca hürmet farz ola
Böylece ihvân-ı dîne ‘arz ola” (8)

Şair besmele, hamdele, salvele ve medh-i çehâr yâr-ı güzîn bölümlerini kısaca tamamlayarak asıl esere geçeceğini şu beyitle bildirir:

“Diñle mevlüd okuyalım hâl ile
Arçaya çalmayalım eşgâl ile” (9)

Altı fasla ayrılmış mevlidin ilk kısmında; Allah’ın eşi, benzeri, dengi ve ikincisi olmayan ve bir mekân ve cihette bulunmayan tek ilâh olduğunu bildiren “el-Vâhid” sıfatına göndermede bulunulur. Allah’ın hayat sahibi, ezeli ve ebedî olduğunu belirten “el-Hayy” ile mümin kullarını çok seven, güzel amelleri sebebiyle onlardan razı olan onlara ihsanda bulunan mânâsındaki “el-Vedûd” sıfatları zikredilir, (Karagöz, 2007, 111, 127, 337) ardından nûr-ı Muhammedî’nin yaratılışı konu edilir. *Lev lâke lev lâk lema halaktü’l eflâk*, (Aclûnî, 1997, 214) “Sen olmasaydın, sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım” mânâsındaki kudsî hadîsine telmihlerde bulunularak birinci bölüm sona erer:

⁷ Mesnevi nazım şekli hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Ünver, “Mesnevî” *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.430-564.

“Çünkü ol zāt-ı ehad bir var iken
Kudretinde her hafî izhâr iken” (10)

“Kendi nûrundan Muhammed nûrını
Aldı bir kabza göre manzûrını

Gördüğünce istedi olsun vücûd
Halka meydân virdi ol Hây u Vedûd” (12-13)

“Baş iden kimdir nice idrâk ola
Ol ki şânında anıñ *Lev lâk* ola” (20)

İkinci bölümde Sirâcî, önce Hz. Âdem’in sonra da Hz. Havva’nın yaratılışını anlatır. Onların evlenmesiyle nûr-ı Muhammedî’nin Hz. Âdem’den Hz. Havva’ya intikal ettiğini belirtir. Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın cennetten çıkarılmasıyla bu kısım biter:

“Emr idüp Cibril’e Hâkq Âdem için
Eyle hıdmet ziyet-i ‘âlem için

Var getür cem‘ eyle her yerden türâb
Hem ola anda hevâ vü nâr u âb” (26-27)

“Važ‘ olındı cism-i Âdem mu‘teber
Lîk yapıldı yed-i kudret ile ser

Ol sere ta‘zîm olundı ey emîr
Nûr-ı Aḥmed olmak için cāy-gîr” (30-31)

“Bâ-ḥuşûş Ḥavvâ aña tezvîc olup
Ol sebebden kâr-ı ‘aşq tervîc olup” (34)

“Çık bu cennetden diyü olduğda ‘arz
Hem müşerref olmak için rüy-ı arz” (43)

Üçüncü bölümde; Hz. Âdem ile Hz. Havva’nın dünyada çektikleri sıkıntılar, cennetten çıkarılmaları ve birbirlerinden ayrı düşmelerinden ötürü duydukları üzüntüler anlatılır. Cebrâil, Hz. Âdem’e, soyundan âlemlerin varlık sebebi olan zatın yaratılacağı ve o kişinin hüküm süreceği yerde Hz. Havva’yı bulabileceği müjdesini verir:

“Âdem ü Ḥavvâ ki efgân itdiler
Dökülen gözyaşını kan itdiler” (50)

“Anlara Cibril işâret eyledi
İşbu kavliyle bişâret eyledi

Didi ey Ādem nedir bunca esef
Hak̄k saña ihsān idiser bir halef

Ol ki sırrıñda seniñ mestürdür
Anıñ ismi Sidrede mastürdür” (54-56)

“Hem odır şahinşeh-i arz-ı Hicāz
Sen de ol hāke düşünce kıl niyāz

Ola kim ol yerde maḳbūl olasıñ
Sevdiğiñ Havvāyı anda bulasıñ” (61-62)

Dördüncü bölümde; Hz. Peygamber’in doğumundan önce cereyan eden bazı hadiseler hikāye edilir. Babası Abdullah’ın vefatı ve annesi Hz. Āmine’nin çocuğunun yetim kalmasından dolayı endişelenmesi anlatılır:

“Raḥm-i māderde iken dürr-i yetim
Ḳadrini bildirdi ol Rabb-i Ḳakim” (71)

“İşbu hāl ile olurken meh-liḳā
Zevci oldu ‘āzim-i dāru’l-beḳā

Çünkü ‘Abdullāhıñ oldu firḳati
Yalıñız ḳaldıḳda arttı ḳayreti” (75-76)

“Didi ‘Abdulmuṭṭalib kim ey peri
Ḳādimi ‘ammūları ben ḳakeri

Ya niçün sende ola hüzn ü keder
Ben gibi olmaz cihānda bir peder” (80-81)

Beşinci bölümde Hz. Peygamber’in doğumu anlatılır:

“Bir mübārek sāl kim ol sāl idi
Nik-i iḳbāl ehline hoş fāl idi

On ikisinde Rebī‘ü’l-evveliñ
Şeb-ḳerāğ-ı zümre-i ehl-i diliñ” (92-93)

“Çıkdı evden ol gice eflāke nūr
Tā bilinsiñ şah-ı dīn eyler zuhūr” (97)

Altıncı bölümde; Hz. Āmine’nin, doğum sonrası yaşadıkları, Hz. Havva, Meryem, Sara ve Āsiye’nin onu ziyareti anlatılır:

“Kāseler cāmlar tolu şir bal ile
Siz gidiñ ol hāneye hoş hāl ile

Ṭāye-i pākīzeye taqḏīm idiñ
Ol Amīne anaya ta‘zīm idiñ” (119-120)

“Didi Ḥavvāyım analar anesi
Bil beni şandūka-i dūrdānesi

Bu biri Meryem biri Sāradır ol
Āsiyedir ḥıdmete eyle kabūl” (130-131)

Yedinci ve son bölümde, Hz. Peygamber’in dünyaya gelmesiyle ona edilen salât ve selâmlar yer alır. XV. asır mevlid şairlerinden Ahmed’in mevlidindeki andıran “merhaba” faslı, bu bölümdedir:

“Merḥabā ey ümmeti ez‘af şehā
Merḥabā ey ḥürmeti ez‘af şehā

Merḥabā ey mecma‘-ı cemde nebī
Merḥabā ey re‘y ü ḥükmüñ ağlebi” (156-157)

Mevlidin hâtıme kısmı, eserin yazıldığı aruz kalıbından farklı bir kalıpla kaleme alınmış on iki beyitlik münâcât bölümüdür. Allah’tan af dileyen, habibi (Hz. Peygamber) için kendisini bağışlamasını temenni eden Sirâcî, mevlidini burada tamamlar. Ardından şairin gazel şeklinde yazdığı iki naat yer alır.

Mevlidlerde genellikle Hz. Peygamber’in doğumundan başka peygamberliği, miracı ve diğer mucizelerinin anlatılmasının ardından vefâtı bahsine yer verilir. (Aksoy, 2007, 325) Sirâcî’nin mevlidinde ise sadece Hz. Peygamber’in doğumu söz konusu edilmiştir.

Sonuç

Bu yazımızda, Erzurumlu Osman Sirâceddin’in mevlidi incelenip tenkitli metni sunularak, mevlid türünün gelişim çizgisinin belirlenmesine ve bu türün farklı asırlarda kaleme alınan örneklerinin hem şekil hem de muhteva hususiyetlerinin karşılaştırılabilmesine yardımcı olunmaya çalışılmıştır. Ayrıca ismi, edebiyat tarihlerinde zikredilmeyen bir şairimizin, ulaşabildiğimiz kaynaklar doğrultusunda hayat hikâyesi ve eserleri hakkında bilgiler sunulmaya çalışılmıştır.

KAYNAKLAR

AKSOY, Hasan (2007), “Eski Türk Edebiyatı’nda Mevlidler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, İstanbul, C.V, S. 9.

Bursalı Mehmed Tâhir (1333), *Osmanlı Müellifleri*, C. II, Matbaa-i Âmire, İstanbul.

CEYHAN, Âdem (2000), “Süleyman Nahifî’nin Mevlidü’n-Nebî Mesnevisi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum.

EKİNCİ, Ramazan (2011), “Diyarbakırlı Re’fet ve Mevlidi”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.9, S.1.

EROĞLU, Süleyman (2010), “Edebî Bir Tür Olarak Mevlidler: Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler”, Bir Kutlu Doğum Şaheseri Uluslararası Mevlid Sempozyumu, TDV Yayınları, Ankara.

GÜNŞEN, Ahmet (Mayıs 2006), “Türk Edebiyatında Mevlit Geleneği”, *Yedi İklim*.

İsmail b. Muhammed el-Aclunî (1418/1997), *Keşfü'l-hafâ ve Müzîlü'l-ilbâs*, Beyrut, C.II.

KARAGÖZ İsmail (2007), *Ayet ve Hadislerin Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları Esmâ-i Hüsnâ*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

KASIR, Hasan Ali (1999), *Erzurum Şairleri*, Erzurum Kitaplığı Emek Matbaacılık, İstanbul.

KÖKSAL, M. Fatih (2010), “Yeni Mevlid Metinleri ve Mevlidlerle İlgili Mevcut Malumata Dair Tashihler”, *Türklük Bilgisi Araştırmaları* 34 / II.

KÖKSAL, M. Fatih (2011), *Mevlid-Nâme*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

KÜÇÜK, Cevdet (1988), “Abdülmecid”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. I, İstanbul.

LEVEND, Agâh Sırrı (1989), “Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1972.

OKIÇ, M. Tayyib (1975), “Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidi'nin Tercemeleri”, *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi*, Erzurum, S.1.

MAZIOĞLU, Hasibe (1974), “Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler” *Türkoloji Dergisi*, C. IV, S.I.

PEKOLCAY, Neclâ (1950), “Türkçe Mevlid Metinleri”, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

_____ (2000), *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

TİMURTAŞ, F. Kadri (2005), *Süleyman Çelebi, Mevlid*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

ÜNVER, İsmail (Temmuz-Ağustos-Eylül 1986), “Mesnevî” *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*.

YILDIZ, Âlim (Nisan 2006), “Edebiyatımızda Mevlid ve Bazı Mevlidlerin Yazılış Sebepleri”, *Somuncu Baba*.

Ziyâeddin Fahri (1927), *Erzurum Şâirleri*, Sanâyi-i Nefise Matbaası, İstanbul.

MEVLİD-İ ŞERİF
Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

- 1 Hâmd ola ol zât-ı Hâkka ibtidâ
Kim anîñ icâdına yok intihâ
- Hem şalât-ı bî-‘aded olsun müdâm
Ol resûle kim odur ḥayru'l-enâm
- Âline aşhâbına fi'l-cümle hem
Kıl maḥabbetle şalâti çekme ğam
- Bâ-ḥuşûş ol yâr-i ğâr u pîr-i çâr
Şıdķ ile olmış cihânda nâm-dâr
- 5 ‘Adl ile seyf-i nebîyy-i ser-be-ser
Koydı farķ-ı ehl-i buḥlâna ‘Ömer
- Nâzım-ı Kḩur’ân ‘Oşmân-ı zî-ḥayâ
Nazm-ı pâkinden gelür rûḩa şafâ
- Ol ki zât-ı ḩazrete dâmâd olur
Şübhesiz dâd ehline imdâd olur
- Bunlara ayruca ḩürmet farz ola
Böylece iḩvân-ı dîne ‘arz ola
- Diñle mevlüd okuyalım ḩâl ile
Arķaya ḩalmayalım eşğâl ile
- 10 Çünki ol zât-ı eḩad bir var iken
ḩudretinde her ḩaffi izḩâr iken
- Bir murâd itdi ḩudâ kim ḩaķdır ol
Şan‘atında fâ‘il-i muḩlaķdır ol
- Kendi nûrundan Muḩammed nûrını
Aldı bir ḩabza göre manzûrını
- Gördüğince istedi olsun vücûd
ḩalka meydân virdi ol ḩayy u Vedûd

‘Aşık u ma‘şuqa üstād oldı Hakk
‘Aşk u hüsn oldı anıñçün iki şakk

15 ‘Aşk cevlan eyledi seyrān için
Hüsn hem şüret giyüp insān için

Halk olundu ‘ālem-i kevineyn hem
Cümlesinden Ādem oldı muhterem

Bunda tafşıl eylesem pek tül olur
Az sözüm erbābına maqbül olur

Hāşılı her varlığa oldur sebep
Ey gönül āyā nedir bunca ta‘ab

Vaşfını yazmağda gel çekme elem
‘Aciz ü nākış kalursıñ ey kalem

20 Baħş iden kimdir nice idrāk ola
Ol ki şānında anıñ *Lev lāk* ola

Zübde-i nuṭkum aña ta‘mīm bil
Kim eħad Aħmedde farkı mīm bil

İster iseñ bulasıñ bākī hayāt
Ey gözüm ol nūr-ı ‘ayna kıl şalāt

*Allāhümme şalli ve sellim ve bārik ‘alā seyyidinā Muħammedin nūri’l-
hüdā ve ‘alā ālihī ve şahbihī ‘adede kemālillāhi ve kemā yeliķu bi-kemālihi ve
‘adede in‘āmillāhi’l-Kerīm ve ef‘ālihī*

Qışsa oķumaķ murād eden kimse
Bu faşlı ey vilādete vaşlı ide

Ey ‘azizim diñle bizden bir ħiṭāb
Her işi Allāhu a‘lem bi’ş-şavāb

25 Hāl-i vicdānımca ben bir nākilim
Şanma bu işde beni bir ‘āķilim

Emr idüp Cibril’e Hakk Ādem için
Eyle ħıdmet ziynet-i ‘ālem için

Var getir cem⁶ eyle her yerden türâb
Hem ola anda hevâ vü nâr u âb

Tâ ki cism-i Âdemî taḥmîr ola
Şan⁷at-ı Hâḫḫ mücib-i taḫdîr ola

Emr-i Yezdân üzre Cebrâ⁸’îl hemân
Eyledi icrâ-yı ḫıdmet keyfe kân

30 Vaz⁹ olındı cism-i Âdem mu⁶teber
Lîk⁸ yapıldı yed-i ḫudret ile⁹ ser

Ol sere ta⁶zîm olundı ey emîr
Nûr-ı Aḫmed olmak için cây-gîr

Nefḫ-i rūḫ itdi aña ‘azze ve cell
Cenneti iḫsân idüp kıldı maḫal

Buldı ol nûr ile Âdem ḫürmeti
Geydi başı üzre tâc-ı ‘izzeti

Bâ-ḫuşûş Ḥavvâ aña tezvîc olup
Ol sebebden kâr-ı ‘aşḫ tervîc olup

35 Gâh olur Âdem aña maḡbûn olur
Gâh olur Ḥavvâ aña meftûn olur

Şoñra ḫim Ḥavvâda nûr itdi ḫarâr
Âdem eylerdi aña çok i⁶tibâr

Gerçi ol cennet maḫarr-i ḫür idi
Lîk¹⁰ Âdem zevceye mecbûr idi

‘Aşḫ u ḫüsnüñ şîvesi oldı tamâm
İdelim bunda daḫi ḫaşr-ı kelâm

Âdeme evvel olan taḫtîfe baḫ
Şoñradan ma⁶lûm olan teklîfe baḫ

⁸ Lîk B: Leyki M.

⁹ yed-i ḫudret ile B: yed-i ḫudretle M.

¹⁰ Lîk B: Leyki M.

- 40 ‘Aşk-ı evvel ‘aşığı dil-şād ider
 Āhiri gayret anı ber -bād ider
- Ādem ü Havvāya kim oldu nazar
 Ĥāsīd-i merdūda tiz vardı haber
- Kim ki nār-ı ‘aşk ile büryān olur
 ‘Āķıbet bir mekr ile giryān olur
- Çık bu cennetden diyü olduķda ‘arz
 Hem müşerref olmak için rüy-ı arz
- Bildī Ādem kendini mağdūr olur
 Gözlerinden nūr-ı Havvā dūr olur

- 45 Söyledikçe dād elinden ey felek
 Anıñ için ağlar oldu her melek
- Kendini gördükde Havvā ber-kenār
 Şanki nār-ı firķat içre bir fenār
- Āh idüp dir bu işe oldum sebeb
 Baķalım āhir ne eyler ol Çalab
- İster iseñ bulasıñ bāķi hayāt
 Ey gözüm ol nūr-ı ‘ayna kıl şalāt

*Allāhümme şalli ve sellim ve bārik ‘alā seyyidinā Muḥammedin nūri’l-
hüdā ve ‘alā ālihī ve şahbihī ‘adede kemālillāhi ve kemā yeliķu bi-kemālihi ve
‘adede in‘āmillāhi’l-Kerīm ve ef‘ālihī*

- Güş-dār ol ey ‘aziz benden yaña
 Gör nice taķrır idem senden yaña
- 50 Ādem ü Havvā ki efġān itdiler
 Dökülen gözyaşını ķan itdiler
- Hep behişt ehli acıdı anları
 Çün gider elden güzel mihmānları
- Didiler lāyık mı güller ḥvār ola
 Miḥnet-i dünyā ile āzār ola

Bunlar ol hâl ile pek maḥzûn iken
Çeşm-i nergisler ‘aceb pür-ḥûn iken

Anlara Cibrîl işâret eyledi
İşbu kavliyle bişâret eyledi

55 Didi ey Âdem nedir bunca esef
Ḥaḳḳ saña iḥsân idiser bir ḥalef

Ol ki sırrında seniñ mestürdir
Anıñ ismi Sidrede maştürdir

Hem odır her dü cihânda ser-firâz
Hem odır cümle için şâhib-niyâz

Hem odır ‘aşḳ ehliniñ sermâyesi
Hem odır kim nüh felekdir ṭâyesi

Hem odır anıñ için itdiñ ḥurûc
Hem odır her ḳadr ile şâhib-‘urûc

60 Hem odır her derde dermân eyleyen
Hem odır her bendeyi ḥân eyleyen

Hem odır şâhinşeh-i arz-ı Ḥicâz
Sen de ol ḥâke düşünce ḳıl niyâz

Ola kim ol yerde maḳbûl olasıñ
Sevdigiñ Ḥavvâyı anda bulasın

Vâḳı‘â ol yerde Âdem ḥazreti
Mâder-i insâna buldı vuşlatı

Mâ-ḥaşal ol nûr-i pāk-i Muştafâ
Eyledi teşrîf cümle enbiyâ

65 Eylediler hep o nûrdan iḳtibâs
Anları da Âdeme eyle ḳiyâs

Her biriñ şerḥ eylesem almaz maḳâm
Diñlemez şimdî sözü kimse tamâm

Şöyle bil ki ‘aşk ucından her biri
Çekdi çok zahmet virüp aḥir seri

Her biri oldu belāya mübtelā
Ol belālar aḥiridir Kerbelā

İster iseñ bulasıñ bākī ḥayāt
Ey gözüm ol nūr-ı ‘ayna kıl şalāt

*Allāhümme şalli ve sellim ve bārik ‘alā seyyidinā Muḥammedin nūri’l-
hüdā ve ‘alā ālihī ve şahbihī ‘adede kemālillāhi ve kemā yeliķu bi-kemālihi ve
‘adede in‘āmillāhi’l-Kerīm ve ef‘ālihī*

70 Bu teselsülle gelüp ol nūr-ı zāt
Aña maẓhar oldu faḥr-i kâ’ināt

Raḥm-i māderde iken dürr-i yetīm
Kadrini bildirdi ol Rabb-i Ḥakīm

Ol Amīne ḥazreti ḥayru’n-nisā
Çok ġarā’ib gördi kim ḥayret-fezā

Gāh olurdu kendüsi bir nūra ġarķ
Gāh medhüş oluban bilmezdi fark

Gāh şevķından olurdu neş’e-yāb
Gāh ḥavfindan olurdu pek ḥarāb

75 İşbu ḥāl ile olurken meh-liķā
Zevci oldu ‘azim-i dāru’l-beķā

Çünkü ‘Abdullāhiñ oldu firķati
Yalıñız kaldıķda artdı ḥayreti

Hem bu aḥvāli duyunca aķrabā
Didiler ey dürc-i dürr-i bī-bahā

Bu seniñ ḥamliñ nedir ya nūr olur
Ya ki cennetden gelen bir ḥūr olur

N’ola kılsaķ biz anıñla iftiḥār
Sen de gel ġam çekmegil ey nām-dār

- 80 Didi ‘Abdulmuṭṭalib kim ey perī
Ḥādimi ‘ammūları ben çākeri
- Ya niçün sende ola ḥüzn ü keder
Ben gibi olmaz cihānda bir peder
- Bu tekellümde iken dir ey şehā¹¹
Ġaybdan geldi baña bir hoş şadā¹²
- Ey Amīne şabr kıl çekme telāş
Maḥzen-i esrārīñi sen kılma fāş
- Ol ḥabībimdir aña ben nāzıram
Sen teḥī şanma seni ben ḥāzıram

- 85 Kimsesiz öksüz degildir ol aşıl
Şāḥibiyem ḥāfızıyam böyle bil
- Ol ki cāhı mesned-i mi‘rāc ola
Ya nasıl ol Ġayrıya muḥtāc ola
- Ya‘ni zāt-ı Ḥāzrete maḥbūb odur
Zāhir ü hem bāṭınī mensūb odur
- Her babanıñ kārına elzemdir ol
Her ananıñ zaḥmına merhemdir ol
- Vaḳtidir eyler ṭulū‘ meh-pāresi
Hep¹³ olur ‘ālem anıñ nezzāresi
- 90 İster iseñ bulasıñ bāķī ḥayāt
Ey gözüm ol nūr-ı ‘ayna kıl şalāt

*Allāhümme şalli ve sellim ve bārik ‘alā seyyidinā Muḥammedin nūri’l-
hüdā ve ‘alā ālihī ve şahbihī ‘adede kemālillāhi ve kemā yeliķu bi-kemālihi ve
‘adede in‘āmillāhi’l-Kerīm ve ef‘ālihī*

Ey vilādet şoḥbetiñ gūş eyleyen
Bezm-i vaḥdetde kadeḥ nūş eyleyen

¹¹ dir ey şehā B: anlar şehā M.

¹² bir hoş şadā B: dir bir şadā M.

¹³ Hep B: Gör M.

Bir mübârek sâl kim ol sâl idi
Nîk-i ikbâl ehline hoş fâl idi

On ikisinde Rebî'ü'l-evveliñ
Şeb-çerâğ-ı zümre-i ehl-i diliñ

Çün bilindi bu yeri teşrîf ider
Gıll u gışdan 'âlemi tanzîf ider

95 Ka'be şevkından didi ey eşkıyâ
Geldi halk-ı 'âleme kıble-nümâ

Anı inkâr eyleyen maḫhûr olur
Haḫḫı tevḫîd eyleyen mesrûr olur

Çıkdı evden ol gice eflâke nûr
Tâ bilinsiñ şâh-ı dîn eyler zuhûr

Cebre'il fi'l-hâl pervâz eyledi
Raḫş idüp 'arş üzre âvâz eyledi

Didi Aḫmed 'aşıkı ey pâdişâh
Saña istîzâna geldim yâ İlâh

100 Hıdmet-i maḫbûb için fermân buyur
Ücret-i hıdmet için iḫsân buyur

Haḫḫ buyurdu ey melâ'ik serveri
Çok severem ḫâdim-i Peygamberi

Hıdmetiñ saña büyük devletdir ol
Ücretiñ fehm eyle kim hıdmetdir ol

Var ḫaber eyle melâ'ik her biri
Ḫalmasun hiç biri hıdmetden giri

Anları üç kısma taḫsîm eylegil
Hıdmet ü âdâbı ta'lîm eylegil

105 Daḫi her bir kısmı tefrîk eyle sen
Sırr-ı 'aşkım böyle taḫḫîk eyle sen

Fırça fırça fevc fevc seyyār ola
Her bölük önünde bir serdār ola

Kim ki hüsñ ü şīvede mümtāzdır
Her alay başında ol ser-bāzdır

Söyle İsrāfil ü Mikā'ile hem
Daği 'Azrā'ile cümle bā-ḥaşem

Her biri tutsun elinde bir 'alem
Bu sözi tıyduqda āh itdi qalem

110 Yüriyiñ ol şāha istiḳbāl için
Ḥıdmet-i sulṭāni istikmāl için

Ol Amīne ḥānesiñ tebrīk idiñ
Şoñra her bir zümreyi tefkīk idiñ

Bir 'alem-keş mağribe olsun revān
Bir 'alem-keş maşrıka gitsün hemān

Bir 'alem Beytü'l-Ḥaremde ser-bülend
Hep ayağ üzre tıururken dest-bend

Oḳuyuñ ḥıdmet size işbu kelām
eş-Şalāt ey nūr-ı a'zam es-Selām

115 İster iseñ bulasıñ bākī ḥayāt
Ey gözüm ol nūr-ı 'ayna kıl şalāt

*Allāhümme şalli ve sellim ve bārik 'alā seyyidinā Muḥammedin nūri'l-
hüdā ve 'alā ālihī ve şahbihī 'adede kemālillāhi ve kemā yeliḳu bi-kemālihī ve
'adede in'āmillāhi'l-Kerīm ve ef'ālihī*

Ey maḥabbet bezminiñ üftādesi
Nice mest etmiş seni bir bādesi

Luṭf idüp benden yaña eyle nazar
Gör neler Cibrīle Allāh emr ider

Buyurur kim cennet ü Rıdḩvāna git
'Üd ü 'anber deste güller ḥāzır it

Käseler cāmlar tolu şîr bal ile
Siz gidiñ ol hāneye hoş hāl ile

120 Tāye-i pākīzeye taqđīm idiñ
Ol Amīne anaya ta'zīm idiñ

Bir tarafdan sen dolan pervāne tek
Bir taraf Rıdvān dönsün āne tek

Bir taraf Rūhu'l-Emīn āh eylesün
Kudsiyān ervāhıñ āgāh eylesün

Şaç Amīne rüyına hoş-būları
Tāyeler üstünde dök gül şuları

Tā ki anlar mest ola hayrān ola
Bülbül-i nālede hem gūyān ola

125 Söyleşiñ Allāh için hū hū ile
Bir haber gönder baña gūgū ile

İşbu taħririm olunca cā-be-cā
Hem taħayyürde iken hayru'n-nisā

Bir de ol hāne ser-ā-pā nūr olur
Dört yanında gördi dört yār oturur

Anlarıñ seyrine hayrān olarak
Mest ü sekrān yüzlerine bakarak

Ortaya dürler döküp kıldı su'āl
Kimsiz ey cānlar nedir bu rütbe hāl

130 Didi Havvāyım analar anesi
Bil beni şandūqa-i dürdānesi

Bu biri Meryem biri Sāradır ol
Āsiyedir hıdmete eyle kabül

Kim ki ol şāha bu günden kul olur
Nezd-i Bārīde o kul maqbül olur

Her biri şöyle beşâset gösterir
Sözleri dürlü beşâret gösterir

Kimi cennet sözleriñ tahtır ider
Kimi hıdmet-çün etek teşmîr ider

135 Kimi destinden tutup der ey güher
Biz seniñle hem-demiz etme keder

Kimi şadriñ oğşayu söz remz ider
Bu tebessüm eyleyü göz ğamz ider

Gâh bu anlara ‘arż-ı râz ider
Gâh anlar söyleşür bu nâz ider

Şağdaki dir ey güzel yaşlan baña
Şoldaki dir niçe cân kurbân saña

Öndeki dir ey cihân dilberleri
Tîz-be-tîz siliñ yüzünden terleri

140 Ter midir ‘anber midir reyhân mıdır
Yoksa cânândan gelen bir cân mıdır

Bu koku aldı beni ğayret kılıñ
Hayrete şaldı beni himmet kılıñ

Söyleşürken böyle bülbüller gibi
Güldiler açıldılar güller gibi

İndi gökden nūr-ı akdes kuş gibi
Kıpladı ol anayı ser-püş gibi

Şundılar bir ke’s-i beyzâ nüş olur
Vâlîde ol zevkden bî-hüş olur

145 Bir nidâ oldu o dem yâ Muştafâ
Merhabâ hayru’l-verâyâ merhabâ

Ey Muhammed ümmeti eyle kıyâm
Cân u dilden kıl şalât ile selâm

İster iseñ bulasıñ bākī hayāt
Ey gözüm ol nūr-ı ‘ayna kıl şalāt

*Allāhümme şalli ve sellim ve bārik ‘alā seyyidīnā Muḥammedīn nūri’l-
hüdā ve ‘alā ālihī ve şahbihī ‘adede kemālillāhi ve kemā yelīku bi-kemālihi ve
‘adede in‘āmillāhi’l-Kerīm ve ef‘ālihī*

Çün Amīne ḥazreti bīdār olur
Kendini tenhā bilüp ğam-ḥvār olur

Şağ u şola baqdıgınca serv -i nāz
Gördiğim bir buç‘ada şāhib-niyāz

150 Tiz varup āğūşa çekdi ol güli
Bildigim oğur feşāhat bülbüli

Şöyle dir ey Ḥālīk-ı ‘arş-ı berīn
Ey ‘ulüvv-i cāh ile cān-āferīn

Düşdigim her derde¹⁴ sen Ğaffār ol
Ümmetim ‘afv eyle minnetdār ol

Hem işitdim şöyle kim söyler Mucīb
Merḥabā ey sevgili ra‘nā ḥabīb

Merḥabā ey kadr-i bālā merḥabā
Şeh-nişīn-i қаşr-ı a‘lā merḥabā¹⁵

155 Merḥabā ey ümmeti ez‘af şehā
Merḥabā ey ḥürmeti ez‘af şehā

Merḥabā ey mecma‘-ı cemde nebī
Merḥabā ey re’y ü ḥükmün ağlebi

Merḥabā ey ‘unf ile şāhib-ḥiṭāb
Merḥabā sāyeñde ümmet kām-yāb¹⁶

Ey kitābı tālibe muḥkem sened
Maṭlabıñ benden alur bī-müstened

¹⁴ derde M: yerde B.

¹⁵ Bu beyit yalnızca M nüshasında bulunmaktadır.

¹⁶ Bu beyit yalnızca M nüshasında bulunmaktadır.

Merḥabā ey kıble-i ‘uṣṣāḳ-ı mā
Merḥabā āyine-i ‘ālem-nümā

160 Merḥabā bilmem anı bilmez seni
Merḥabā ifṣā kılan ḥalka beni

Merḥabā nūr-ı Sirācī merḥabā
Merḥabā minhāc-ı nācī merḥabā

Merḥabā ‘aşkıñladır bu kā’ināt
Merḥabā mehd-i sa‘ādet üzre yat

Şallū ‘aleyhi ve sellimū teslīmen ḥattā tenālū cenneten ve na‘imen¹⁷

Mef‘ülü Mefā‘ilün Fe ‘ülün

Ey mālīk-i vech-i bī-miṣālī
Ve’y şāḥīb-i nūr-ı lā-yezālī

Qıl bezm-i ḥarīm-i vaḥdete yār
Tā kim olayım karīn-i dīdār

İzhār-ı vücūda nūn u kāfī
Bildim saña bir delīl-i kāfī

Qıldıñ beni mazḥar-ı irāde
‘Afv eyle quluñ yetür murāda

‘İşyān ile gerçi şerm-sārım
Eḷṭāfña līk¹⁸ pāyidarım

Ben eyledim ise cürme iḳdām
Sen görme ‘azīzim eyle ikrām

Ben ‘āşıḳ u bī-nevā vü zārım
Āşüfte vü ṭālīb-i nigārım

Sen zāt-ı Kerīm ü bir Ḥudāsıñ
Bīmār-ı dile yetür devāsıñ

¹⁷ “Na‘im cennetine erişinceye kadar O’na salāt edin ve O’na teslim olun.” Bu Arapça bölüm yalnızca B nüshasında vardır.

¹⁸ Lık B: Leyki M.

Bilmem ne revā saña bahā ne
Sen eyle kabūl bî-bahāne

Bir cān ise kıymetiñ ne minnet
Yoğdur saña bende başka ııdmet

Baş eyle habıbe bu Siracı
Oldır yine derdiniñ ilacı

Vāşıl ola zevk-i ģūr-ı ayna
Kim āyet okursa vālideyne

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

Saña vāriyyet ü rüģum fedādır yā Resūlallāh
Seniñ vaşında nuğkum bî-edādır yā Resūlallāh

Nu'ūt-ı ģüsn-i aĥlākında kıl -i kudretim āciz
Yine meddāğ-ı zātıñ bir Ħudādır yā Resūlallāh

Münevver cism-i pākiñ māyesi cem'-i ģikemdir kim
Uğul ü unşura ģayret-fezādır yā Resūlallāh

Mağāmāt-ı urūcuñ nice idrāk eylesün ādem
İkinci mağdemiñ kim Mūntehādır yā Resūlallāh

N'ola manzūruñ olsa feyz-i ģāşşıñla Siracı hem
Kaşında bir gedā-yı bî-nevādır yā Resūlallāh

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Ey dehāni kāşif-i esrār-ı İsrā meh-liğā
Ve'y sözü ser-levğā-i cāna şafā-başş-ı sehā

Şafğā-i dilde ģayāl-i ģatı meşğ eyleyen
Mehveşān-ı āleme sevdā-yı aşğ eyler āğā

Hıç kes yoğdur livāsı mūnteşir rüz-ı kıyām
Ger nebī olsa saña ol günde eyler iğtidā

Düşdiğim ol demde gel ģāk-i päye ģurbāniñam
Tut elim Allāh için Ħağdan beni eyle recā

Da‘vā-yı ‘aşq eyleyen almaz göze maħbūbını
Saña ħūy olmış o gün her ferde göstermek vefā

Her nebī ta‘tīl ider ol günde bāb-ı ħūkmünü
Yalınız maħşūş olur taqđīm-i istid‘ā saña

Her ħekīm ü her marīz ü her selīm ü her saqīm
Hep eṭibbā derdine senden umar ol gün devā

Ger mezād olsa o pāzār içre kıadr-i kıudretiñ
Kim verir saña behā alur Ĥudādan mā-‘adā

Ey Sirācī yaqma cānım sūz-ı sūzla yoqsa ben
Söylerim yā Aħmed ü Maħmūd Muħammed Muştafā